

ských z r. 1564, kterak má býti nastolen arcivévoda Karel. V příčině jednotlivých případů nastolení, odmítá Puntschart náhled Chabertův, který první případy viděl již v »Conversio Bagoariorum et Carantanorum«. Dle něho spadají první jisté, nám známé případy do II. polovice 12. století; je to nastolení sponheimského vévody Hermanna. Nejbližší zpráva na to vztahuje se na vévodu Bernharda (1202—1256). Že by Přemysl Otakar II. byl nastolen, Puntschart popírá, poněvadž přišel do země jako dobyvatel, a poněvadž mu při jeho příchodu v prosinci r. 1270 ani času na to nezbývalo. Poslední nastolení na knížecím kamení stalo se r. 1414, kdy nastolen byl vévoda Arnošt. Na to již k nastolování nedošlo; ale stavům korutanským vydávány zvláštní listy, že neberou jich práva z toho pražádné újmy. Na celjském poli holdovalo se ještě dále, až bylo naposled holdováno ještě osobně r. 1597 Ferdinandu II.; Ferdinand III. dal se pak r. 1631 a také jeho syn r. 1651 při holdování zastupovati. Tímto posledním rokem skončilo holdování u vévodského stolce. Leopoldu I. bylo již holdováno r. 1660 v celoveckém zemském domě, kdež také Karel VI. holdování přijímal. Bylo to poslední holdování v Korutanech.

Obsah nastolení vyplňuje, jak Puntschart míní, sůčást čtyř momentů, hospodářsko-selského, křesťanského, demokratického a soukromoprávního. Hospodářsko selský moment vystupuje v osobě sedláka, selském kroji vévody a utahaných zvířatech; křesťanský v otázce sedlákově, zda je vévoda horlivý křesťan; demokratický ve vyvýšení representanta myšlenky demokratické, sedláka, nad vévodu, který zemi již má lénem od krále; soukromoprávní v smlouvě, kterou uzavírá sedlák s vévodou, a která svým nerozlišováním práva soukromého od veřejného dosvědčuje starobylost celého aktu. — Ve výkladu o původu tohoto obřadu zabývá se Puntschart dějinami Slovanů, probírá rozpor mezi názorem, že byli výhradně zemědělci a dále že byli kočovníky; na základě výzkumů Peiskrových, zejména vzhledem k míšeňským listinám z 12 stol. o nižší třídě obyvatelstva, která zabývala se zemědělstvím a slula »smurdi« (Puntschart klade tu důraz [str. 227] na dnešní význam tohoto slova; o jiném jeho významu viz Brandl, Glossarium str. 437) — přichází k náhledu, že vyšší panující třída u Slovanů byla kočovnickou, nižší podružná třída pak tito »smurdi«, v Korutanech »Edlinger«, zemědělci. Vyšší třída byli »župani«, kterých jest v Korutanech a Krajině veliké množství, takže nelze mysliti na politickou funkci, kterou mají u nás v starém zřízení českém. Průběhem času zvítězil zemědělec nad kočovníkem, a forma nastolení vévody na stolec vévodský sedlákem (který pocházel z těchto »Edlinger«) jest jen stělesnění tohoto vítězství. — Úřad vévodského sedláka byl dědičný. Byla s ním spojena určitá privilegia, která potrvala, i když nebylo více nastolováno. Vévodský sedlák vymřel posledním svým potomkem roku 1823. — V starém zřízení korutanském popisuje Puntschart stát županský, selský a pozdější německou organizaci. Výzkumy Peiskrovy bere nyní v odpor Rachfahl v čl. »Zur Geschichte des Grundeigentums (Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik); zda s úspěchem, ukáže budoucnost. Spis Puntschartův však neutrpí, když to neb ono bude pozměněno; dá tak jen podnět k novému bádání v právních dějinách Korutanska, kterého si Puntschart sám přeje.

Dr. Miloslav Stieber.

Dr. Petrinjensis, Bosnien und das kroatische Staatsrecht. Eine historisch-juridische Studie. Záhřeb, 1898. Str. 261.

Spis časový, kterým spisovatel dovozuje, že by připojení Bosny a Hercegoviny k Chorvatsku od císaře Františka Josefa jakožto krále chorvatského nebylo nic illegitimního. Králům uherským jakožto uherským, ač od Bely II. (1131—1141) až do Matiaše Korvína (1458—1490) pojímají do svého král. titulu »Ramu« (Bosnu) jako svrchovaní její páni. tato nepřisluší. Neboť nedobyli ji, jak spis dokazuje, zbraní. nenabyli ji ženitbou (1120 Bela II. sňatkem s Helenou, dcerou arcizupana srbského), ani tím, že by se jim Belovi II. 1135) bán bcsenský poddal dobrovolně v ochranu proti Byzantincům. Bylť banát bosenský

od pradávna částí království chorvatského, ale náčelníci jeho tak mocnými velmoži této říše, že svedeni byli historikové k domněnce o úplné samostatnosti jejich. Z té příčiny uvádí spis doklady, že Chorvati po svém přistěhování (kol 630) opanovali i většinu Bosny směrem jižním a na východ že sousedili bezprostředně s Bulhary. Ze 7 banátů chorvatského království nabyli největší nezávislosti bánové bosenští již za domácího rodu královského, a po jeho vymření i za nastoupení Arpadovců, takže tito úmyslně proti nim vytýkali ve svém titulu dědičné právo své k Bosně. Bánové bosenští, majíce i od Kolomana jako krále chorvatského stvrzeny své výsady (smlouvou Křiževickou r. 1102), hájili jich bedlivě a rozmnožovali je buď dobrými službami novému rodu panovnickému (1180 při přechodu Chorvatska a Bosny z panství byzantského zase k Arpadovcům), buď stavějíce se v čele odporu proti stenčování práv království chorvatského od pozdějších Arpadovců (zvláště od Bely IV., od něhož vladaři bosenští obviňováni proto u papeže z podporování kacířů patarenských). Již za živobytí Ondřeje III. bánové tito prohlásili se pro Karla Roberta (1299) a jejich moc dovršila se za Ludvíka Andegavce, který pojav dceru bána Tvrdka v manželství, udělil tomuto (1376) titul královský. Tím však nestali se svrchovanými pány své země, nýbrž jejich poměr k říši chorvatské podobal se poměru kurfiřta braniborského jako krále pruského nebo poměru některých jihoněmeckých vládařů k říši německé, když přijali vyšší tituly od Napoleona I. Po smrti Ludvíkově (1382), neuznávaje práv jeho ženského potomstva, stal se Tvrdko na krátko i králem veškerého Chorvatska, ale již 1391 zemřel. I proti Zikmundu Lučemburskému bojovali bánové ustavičně a proti Matiaši Korvínovi dožadovali se od papeže koruny královské, aby jakožto věrní synové církve spíše domohli se podpory proti Turkům. Ale i Matiaš osočoval je (jako kdysi Bela IV.) z nadržování kacířům, až posléze za těchto roztržek podlehl Bosna Turkům (1463).

Pádem Bosny národ chorvatský byl roztržen, a Chorvati osmanského panství bojovali potom za cizí věc proti svým bratřím ve zbytku království. Noví páni přinutíli své poddané k islámu aneb aspoň podporovali přestupování Chorvatů k pravoslaví, aby jimi pomocí patriarchy cařihradského a jeho duchovenstva snáze ovládali. Z katolického kleru dovolen pobyt v Bosně pouze Františkánům, kteří však musili si od generalní kapituly řádové vymoci, aby pro ně byla zřízena samostatná provincie řádová, nepodléhající jí é zahraniční. Je pozoruhodno, jak se to stalo (1514). Před tím celé chorvatské, totiž dalmatské i bosenské družstvo řádové, jmenováno bylo »provincia Bosnae«. Nyní při dělbě zůstalo chorvatské provincii jméno toto a pečeť dřívější celé provincie. Nově oddělené, vlastní bosenské, dán název »provincia Bosnae argentinae«, dána nová pečeť, ale měla pokládána býti za vikariat neb filiálku chorvatské provincie řádové na tu dobu, pokud Bosna nebude vysvobozena z panství tureckého. — Pozoruhodno jest také, jak upravena nová správa Bosny. Turci řídívali se zásadou, že stát, který před dobytím od nich býval samostatným, má býti proměněn v pašalík. Opanovavše později Slavonii, většinu nynější Dalmacie, celou Liku a Krbavu s tak zvaným turec. Chorvatskem, přece neproměnili jich v samostatný pašalík, nýbrž připojili je k bosenskému. Neučinili tak, jak by se zdálo, aby usnadnili si správu těch zemí, nýbrž proto že pokládali Chorvatsko a Bosnu za země k sobě příslušné dle rady poturčených Chorvatů, kteří na dvoře sultanově nejvyšší hodnosti drželi a staré poměry mezi těmi zeměmi dobře znali.

Spisovatel uvádí doklady, že i u Němců (až do 18. stol.) zachovala se paměť o příslušnosti Bosny k Chorvatsku, a že Němci mínili »Slavonii v širším smyslu« čili »Illyrii« veškeré Chorvatsko i s Bosnou.

Tohoto veškerého království pánem stal se r. 1527 i Ferdinand Habsburský. Zvolen byv za krále uherského, domníval se zprvu, že tou volbou nabyt již i koruny Zvonimírovy; ale poslové chorvatští, kteří byli přítomni jako hosté té volbě, prohlásili, že nejsou od královského sněmu chorvatského zmocněni, aby ji uznali. A tak musil se Ferdinand podrobiti volbě také v Chorvatsku. Na sněmě Cetiňském byla koruna chorvatská Ferdinandovi

a jeho mužským potomkům dána (později r. 1712 pragmatickou sankcí i na ženské potomstvo přenesena), když se byl zavázal, že šetřiti a hájiti bude všech práv království, kterých užívalo za dřívějších svých panovníků.

Z toho historického práva, ze státního práva království chorvatského prý plyne, že zabráním Bosny a Hercegoviny r. 1878 císař Frant. Josef jakožto král chorvatský nic illegitimního neučinil; ba že by nebylo lze nic proti tomu namítati, ani jestliže by země tyto anektoval a ku království chorvatskému zase přivtělil. Mimo to padají na váhu také národohospodářské poměry království Chorvatského a zvláště Dalmacie, která pokud spojena byla s Bosnou, vždy rozkvétala, a konečně jistou měrou i princip národnostní, neboť až dosud většinou obyvatelstva v obou zemích nyní zabraných (katolíky i mohamedány počítaje) jsou Chorvati: v Bosně (dle posledního sčítání 56·30% a v Hercegovině 65·75%.

Ot. Jsk.

Das Gesetzbuch des serbischen Caren Stephan Dušan. Von Dr. Const. Jireček. (Archiv für. slav. Philologie, Bd. XXII., S. 144 – 214).

Celých sto let obrací na sebe pozornost Zákoník cara Štěpána Dušana, jedna z nejdůležitějších památek slovanských právních dějin, avšak přes to zbývá o ní ještě dnes mnoho otázek temných, které by slušelo rozhodnouti. Znalost důležitého tohoto zákoníka pokročila zejména od r. 1888, kdy kyjevský slavista prof. Florinskij vydal veliké své dílo Памятники законодательной дѣятельности Душана.

V práci své uveřejnil Florinskij 4 texty Dušanova Zákoníka, podal srovnávací a kritický přehled všech 16 dotud známých rukopisů a pokusil se rozřešiti otázku o redakci této památky. Studii svou pokládal pouze za přípravnou práci ke kritickému vydání Zákoníka. Na str. 284 slíbil, že kritické vydání této památky brzo pořídí, avšak pro jiné práce se k tomu nedostal, až jej nyní předešel srbský učenec Stojan Novaković, který r. 1898 vydal kriticky Dušanův Zákoník, a sice se všemi varianty ze 20 známých mu rukopisů, s komentářem, s přehledem článků dle obsahu a rukopisů a s rejstříkem názvů, a vydání to opatřil obšírným důležitým úvodem (str. CLIII). Dílo Novakovićovo založeno jest částečně na práci Florinského, jak praví sám Florinskij ve stati své Критико-библиографическій обзоръ новѣйшихъ трудовъ и изданій по славяновѣдѣнію (Извѣстія Kyj. univ. 1898, též separ.), jinak jest pokračováním v práci Florinského. Již dílo Florinského vzbudilo pozoruhodnou recensi prof. Zigela (Записки Имп. Ак. Наукъ 1890, sv. 63, též separ., 57 str.), v níž recensent jakožto bývalý vydavatel této právní památky (již r. 1872) vyslovil leckteré odchylné mínění. Kritické vydání Novakovićovo vyvolalo pak především citovanou recensi prof. Florinského a nyní zajímavou rozpravu našeho slavisty Konst. Jirečka, který přihlíží vedle toho i ke kritice Zigelově i k práci Florinského.

Dříve než probereme stručně rozpravu Jirečkovu, pokládáme za nutno uvést hlavní resultáty, k nimž dosavadní badatelé dospěli. Činí tak i Jireček na str. 148 – 152 své práce. Dle bádání Florinského sluší na Dušanův Zákoník hleděti jen jako na jeden nevelký oddíl úplného kodexu srbských zákonů, mezi nimiž hlavní podstatu tvořily srbské redakce byzanckých zákonů, totiž zkrácené Syntagmy Matěje Vlastara (Blastara) a tak zv. Zákona císař. Justiniana, tak že Zákoník byl by vlastně jen domácím, srbským doplňkem cizího byzanckého práva. Takové bylo také dřívější mínění Stojana